

RAMON MARGALEF

XAVIER GARCIA EN UNA DE LES TROBADES MANTINGUDES AMB EL SAVI CATALÀ.

EDWARD GOLDSMITH, EDITOR DE *THE ECOLOGIST*, AMB EL DOCTOR RAMON MARGALEF, EL 1989.

cia científica) i l'ecologisme (derivat social, i després polític, dels ensenyaments científics), una qüestió que al doctor Margalef no li treia ni un minut de son, per bé que no desaprovava cap ocasió per fer-ne oportunes distincions, sobretot en veure com la parauleta en qüestió s'havia posat en boca de tothom i que fins i tot la publicitat usava i abusava del prefix «eco».

CIÈNCIA ECOLÒGICA I ACTIVISME ECOLOGISTA

Això el feia distanciar-se de certes posicions «ecologistes», que veia en general poc substanciades i truculentes, i essent per ofici «ecòleg» ja només volia ser naturalista. Això feia enrabiatar els sectors radicals més repatanis, que feien una crítica total a l'opció nuclear, vista com l'intent del poder d'imposar un model social concentrat, consumista i balafiador, mentre que el professor argumentava per un costat que «la màquina és perillo-

sa quan no se la sap fer anar, perquè és com donar un tanc a un que s'ha passat la vida pelant cocos», i, per l'altre, advertia que «les nuclears augmenten el poder de l'Estat i les ciutats creixen perquè són la font del poder polític, però cal ser conseqüents, perquè cada llum que deixeu encès –els ho dic als meus alumnes–, és un vot a favor de les nuclears».

Tanmateix, el doctor Margalef no defugí mai difondre les seves tesis davant els auditoris més diversos i, per tant, davant també dels de la militància ecologista més severa. Així fou, el 1989, al Museu de la Ciència, en ocasió del I Simposi Internacional Una Sola Terra, on l'ara ja enyorat ecòleg pronuncià una breu dissertació, a manera de presentació de la conferència sobre «La necessitat d'una economia ecològica mundial» que el conegut científic ecologista anglès, Edward Goldsmith, anava a pronunciar. És convenient llegir o rellegir aquest text de Margalef, on hi ha diverses consideracions, que po-

den agradar o no a un cert tipus d'expressionisme ecologista militant, però que, en qualsevol cas, permetien iniciar el que és propi dels debats intel·lectuals: la confrontació argumentada, en aquest cas, entre ciència ecològica i activisme ecologista.

SAVIESA I FILOSOFIA

Essent un home que havia estudiat l'evolució de la naturalesa, amb els milions d'anys que arrossega, un altre pensament de Margalef que irritava el redemptorisme ecologista juvenil, amb les seves presses per equilibrar-se i harmonitzar-ho tot, era que la naturalesa, amb la seva saviesa adaptativa i amb la seva «mandra» evolutiva, trobaria fórmules per corregir els desperfectes ocasionats per la falta de consciència humana. L'exasperaven els sentiments catastròfics i, més concretament, catastrofistes, i a l'altra banda de la balança trobava a faltar responsabilitat cultural per a les petites «decisiones» diàries.

Un dels atractius de la seva forma de comunicar-se ha estat el fet de dir coses molt greus i importants, sempre somrient, sempre matisant, atenent al càlcul de les innombrables possibilitats que presenta la diversitat vital, i sempre amb aquest optimisme humà, que sembla prendre exemple de l'optimisme de la geologia de la terra. Amb tot, diferenciava perfectament entre l'evolució genètica, lenta com els teixits de la naturalesa, i l'evolució cultural, que ha accelerat ràpidament el transport d'informació i energia, essent aquest guany «un mèrit i un risc». Segons Margalef, abans «d'intervenir en les coses de la naturalesa, hem de resoldre els conflictes que tenim en la humanitat, perquè els problemes de l'energia i els de la contaminació passen a través de la desigualtat».

En aquesta decisiva intuïció posava com a fonament del problema la funció de la humanitat com a espècie, mentre que reservava la missió de l'ecologia a la ciència, diguem-ne d'acompanyament, per a una humanitat que, sobre les bases d'un sentit comú raonable s'hagués posat més o menys d'acord sobre el seu destí global.

Aquestes elaboracions filosòfiques,

fruit de la seva mirada sobre el comportament humà i de la matèria davant la vida, també topaven, per dir-ho així, amb la pressa històrica d'una petita humanitat pròxima que sentia a la pròpia pell l'esgarrinxada de la destrucció dels sistemes naturals tal com s'havien conegut.

Sempre ens quedarà el consol –i el repte– que, com va dir al pròleg d'un dels seus llibres (*La biosfera, entre la termodinàmica y el juego*, Ediciones Omega, 1980), «la vida és un experiment inacabable». Dintre d'aquest «experiment» hi ha un fet que denota la seva capacitat autèntica d'home de ciència, és a dir, la modestia, reserva i prudència per acceptar amb humor que, per més mètode científic refinat que hom disposi, la vida –amb tota la seva infinita diversitat seriosa i juganera– és, certament, inabastable i inacabable. Haig de suposar que aquesta constatació ha dotat la mirada global d'aquest home, després d'una recerca de molt a prop, de la sàvia distància del contemplador que observa com el fastuós joc vital desborda i contradiu sovint les normes que un científisme fragmental havia establert com a inamovibles.

En el seu llibre *Nosotros y la ciencia* (Bosch Editor, 1980), Jorge Wagensberg preguntava a Margalef si ha d'existir alguna cosa que sigui l'«essència» dels processos vitals, i aquest li contestava dient, en una llarga argumentació, que «l'èxit dels mecanismes de la vida resideix en la capacitat de combinar sobre grans àrees d'espai i de temps el que "ha passat" (entès com a acumulació d'informació) i el que "passarà", en el sentit de poder predir la tendència que se'n deriva». I donava l'exemple, reflectit en tots els organismes vius, «un cervell i un sistema nerviós que van a poc a poc i que acumulen informació, i un cor i un flux sanguini que van de pressa i l'alimenten».

I així ha anat fent aquest distingit curiós universal de l'Univers –de l'ameba a l'espècie humana o de l'estratosfera a un microfilm molt localitzat–, parlant de coses de fa trenta milions d'anys com si fos una fotesa i observant tant la naturalesa que ell s'ha tornat com ella: pacient, mandrosa i resistent ☼